

Лісова Т.В.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВІ ЗАХОДИ

ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри земельного та аграрного права,

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Передумовами реалізації основних правових заходів відновлення земель (рекультивациі порушених земель, консервації деградованих та малопродуктивних земель та меліорації земель) є ряд попередніх заходів, які сприяють їх ефективному та дієвому запровадженню. Так, серед таких заходів доцільно виокремити наступні: моніторинг земель, здійснення контролю за використанням та охороною земель, планування та прогнозування використання земель, здійснення стандартизації і нормування в галузі охорони земель, економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель, консолідацію земель сільськогосподарського призначення тощо.

Так, моніторинг земель забезпечує ефективність запровадження основних заходів відновлення. Зокрема отримані під час проведення моніторингу повні та достовірні відомості щодо якісного стану земель, його змін є підґрунтям ефективного запровадження основних заходів відновлення.

Зокрема, результати моніторингу земель дають змогу дослідити і

обґрунтувати необхідні заходи щодо запобігання або зменшення негативних впливів на ґрунти і зниження їхньої родючості, рекультивації земель, а також заходи щодо земель, які тимчасово вилучаються з використання, проведення робіт з поліпшення якості малопродуктивних земель [1, с. 196].

Проведення моніторингу земель забезпечує здійснення планування та прогнозування використання земель. Слід підкреслити, що без заходів планування та прогнозування проведення заходів відновлення земель є малорезультативним. Оскільки розробка планових заходів охорони та відновлення земель, прогнозування змін якісного стану земель забезпечує ефективне здійснення заходів із відновлення земель.

Слід погодитися із висловленою позицією, що планування заходів, спрямованих на збереження і підвищення родючості ґрунтів, може бути успішним лише за умови, якщо воно буде засноване на знанні законів розвитку ґрунтів і їх взаємодії з іншими природними факторами [2, с. 43].

Планування комплексу запобіжних заходів повинно здійснюватися як на загальнодержавному та регіональному рівнях, так і безпосередньо власниками і користувачами земельних ділянок.

Планування використання та охорони земель має тісний зв'язок із прогнозуванням та розглядається як одна зі стадій планування. В юридичній літературі підкреслюється, що за допомогою прогнозів забезпечується можливість розробки завдань, які у разі загрози розвитку деградаційних процесів можуть бути використані власниками і користувачами земельних ділянок при плануванні їх ефективного використання та охорони з метою запобігання розвитку негативних процесів щодо стану земель [3, с. 105].

На ефективність запровадження заходів з відновлення земель впливає здійснення контролю за використанням та охороною земель з метою забезпечення додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями і громадянами земельного законодавства України.

Як переконливо наголошують науковці, державний контроль за використанням та охороною земельних ресурсів є засобом реалізації державної політики, однією з форм досягнення управлінської мети – забезпечення своєчасності виконання управлінських рішень у сфері раціонального використання та охорони земельних ресурсів [4, с. 153].

Стандартизація та нормування у сфері використання й охорони земель має першорядне значення для здійснення відновлення земель. Стандартизації та нормуванню повинні підлягати якісні та кількісні показники стану земель, в тому числі ґрунтів, методи і засоби визначення і оцінки ефективного та екологічно безпечного використання земельних ресурсів, а також допустимі рівні впливу на них антропогенних джерел. Вони повинні бути зорієнтовані на вирішення завдань збереження сталості ґрунту, ґрунтового покриву та земельних ресурсів за кількісними та якісними показниками, мінімізації негативного впливу на ґрунти.

Як справедливо наголошується у наукових працях, одним із пріоритетних напрямів новітньої державної аграрної політики повинно бути розв'язання економічних проблем раціонального використання, охорони та збереження родючості ґрунтів, запобігання розвитку деградаційних процесів, а також гарантування екологічної й продовольчої безпеки країни [5, с. 147].

Доцільно погодитися з висловленою у наукових працях позицією, що сьогодні спостерігається низький рівень фінансування державою заходів з охорони земель і ґрунтів, недосконалість нормативно-правового забезпечення заходів, що становлять зміст економічного стимулювання в цій галузі, відсутність ефективного механізму його реалізації на практиці [6, с. 5].

В умовах утворення дрібних земельних ділянок сільськогосподарського призначення, непридатних або малоприсаєднатих для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, правовим заходом їх відновлення слід вважати і консолідацію земель сільськогосподарського призначення. Як зазначається у Розпорядженні Кабінету Міністрів України “Про схвалення

Концепції Державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 року” від 17 червня 2009 р. № 743-р, складна ситуація, що склалася у сфері земельних відносин, спричинена насамперед подрібненням земельних масивів і створенням великої кількості невеликих за площею і малоефективних господарств у сільському господарстві.

Слід погодитися із висловленою думкою, що за часи незалежності вітчизняним законодавством не було запроваджено дієвого механізму запобігання парцеляції земельних ділянок, що призвело до надмірного подрібнення сільськогосподарського земельного фонду країни [7, с. 310].

Як слушно зазначають фахівці, внаслідок парцеляції земель сільськогосподарського призначення виникає неспроможність власників компенсувати витрати, пов’язані із застосуванням сучасних агротехнологій, придбанням засобів хімізації, новітньої сільськогосподарської техніки тощо. Власники дрібних земельних ділянок, які бажають обробляти їх самостійно, через нестачу прибутку позбавлені можливості придбавати сучасні засоби автоматизації сільського господарства, створювати та розвивати сільськогосподарську інфраструктуру, впроваджувати системи управління якістю продукції. Отже, об’єднання земельних ділянок до економічно-обґрунтованих розмірів дозволить зменшити собівартість сільськогосподарської продукції та підвищити конкурентоспроможність товаровиробників, сприятиме залученню інвестицій у сільське господарство [8, с. 17].

Література:

1. Попова А.О. Моніторинг землі як правова форми охорони земель від забруднення небезпечними речовинами в Україні / А.О. Попова // Збірник матеріалів першого зібрання фахівців споріднених кафедр з обговорення актуальних наукових проблем та методики викладання аграрного, земельного, екологічного та природоресурсного права у вищих навчальних закладах

України: збірник матеріалів (м. Одеса, 9 – 10 вересня 2016 р.). – Одеса: Юридична література, 2016. – С. 194 – 197.

2. Колотинская Е.Н. Правовые вопросы теории государственного земельного кадастра в СССР / Е.Н. Колотинская. – Москва: Издание Моск. ун-та, 1989. – 118 с.

3. Конишева О.В. Правове забезпечення запобігання деградації земель сільськогосподарського призначення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Олена Василівна Конишева. – Харків, 2002. – 175 с.

4. Курило В.І., Світличний О.П. Державний контроль у сфері земельних ресурсів / В.І. Курило, О.П. Світличний // Науковий вісник Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. Сер. Право. – Ч. 1. – 2011. – Вип. 165. – С. 150 – 154.

5. Стратегія збалансованого використання, відтворення і управління ґрунтовими ресурсами України / С.А. Балюк, В.А. Величко, М.О. Горін та ін.; за наук. ред. С.А. Балюка, В.В. Медведєва. – Київ: Аграр. Наука, 2012. – 240 с.

6. Вівчаренко О.А. Стимулююча функція охорони земель / О.А. Вівчаренко // Віче. – 2010. – № 2. – С. 4 – 6.

7. Мірошніченко А.М. Земельне право України: підручник / А.М. Мірошніченко. – Київ: Алерта, КНТ; ЦУЛ, 2011. – 678 с.

8. Мартин А., Краснолуцький О. Консолідація земель сільськогосподарського призначення та правові механізми її здійснення в Україні / А. Мартин, О. Краснолуцький // Землевпорядний вісник. – 2011. – № 5. – С. 16 – 21.